

INTERPRETATIE(S)

Verschillende programmatitels zinspelen dit jaar op het hernemen van erfgoed: 'hoe teksten van betekenis veranderen', 'oude religie en nieuwe spiritualiteit', 'traditie en actualiteit', 'het verleden als motor'. Erfgoed hernemen betekent niet klakkeloos het verleden herhalen of slaafs de traditie beamen, integendeel. In het woord 'erfgoed' hoor ik het tegoed terug van hetgeen ons is overgedragen, en tevens de zegen om daar onze eigen weg mee te gaan. Teksten op zich veranderen niet, net zo min als gecomponeerde muziek, of beschreven geschiedenis. De betekenis echter van 'teksten' (in de zin van wat geboekstaafd is: levensverhalen, tradities, literatuur, bladmuziek, rituelen, historische gebeurtenissen, internetbronnen, maatschappelijke discussies) is mede afhankelijk van de tijd waarin we ze verstaan. Het tegoed van de 'teksten' zet ons aan tot aandachtig luisteren en proeven en vragen, totdat nieuwe betekenis zich aandient, soms zelfs opdringt.

Daarom laten we ons het komende seizoen inspireren door Van Eeden en Bach, Orthodoxe liturgie en nieuwe vormen van religieuze betrokkenheid, wereldreligies en religie voor atheïsten, Luther en Tolstoj, moderne romans en bijbelfragmenten. En daarom ondernemen we de (soms pijnlijke) zoektocht naar waarheid en fictie van de slavenhandel, de rol van religie bij de Amerikaanse presidentsverkiezingen, kennis over rituelen rond geboorte en dood, ethische waarden bij de ontwikkeling van kunstmatige intelligentie, de kracht van trouw, handvatten voor het gesprek over (homo-) seksualiteit, en de betekenis van christelijke levenskunst. Het zal een inspirerende zoektocht worden, die ons niet onveranderd zal laten.

Het thema voor dit jaar is 'INTERPRETATIE(S)'. Die s tussen haakjes is toegevoegd om tot uitdrukking te brengen dat we willen leren uit verschillende bronnen, dat 'de eenduidige waarheid' niet van tevoren vaststaat, en dat de goede God ons zegent met een rijk palet aan gaven en mogelijkheden.

De CCIV streeft naar uitwisseling, informatie en inspiratie. Ik hoop dat ons programma zijn weg vindt binnen en ook buiten de kerken, en dat velen van u zich geïnspireerd zullen weten door het aanbod.

Rein Brouwer, voorzitter CCIV

INHOUD

Voorwoord	1
Openingsavond	
HET RAADSEL VAN ZESTIEN	
G. Groot	3
1. REIS VAN DE ZIEL, A. Mak	4
2. FREDERIK VAN EEDEN, P.J.C. Korver	5
3. MAAK HET NIEUW, J.J.M. de Hart	6
4. GOD IN AMERIKA, F. Fockema Andreae	7
5. ADAM EN EVERT? ADA EN EVA?	
R. Ganzevoort	8
6. RELIGIE VOOR ATHEÏSTEN, R.M. Nepveu	9
7. LUTHER EN DE JODEN, R.Süss, W.F. Metzger	10
8. TROUW: IN DE BIJBEL, AAN ONSZELF, AAN ELKAAR	
A. Ochtman-de Boer	11
9. KUNSTMATIGE INTELLIGENTIE, G. van Oortmerssen	12
10. RITES DE PASSAGE, H. Leyten	13
11. DOOR J.S. BACH GEÏNSPIREERD, L. van Doeselaar	14
12. EEN BLIK OP HET ONEINDIGE, C. Dominik	15
13. OOSTERSE ORTHODOXIE, W. van den Bercken	16
14. LEO TOLSTOJ, E. Bronnikova	17
15. HET LEVEN ALS KUNSTWERK, S. de Jong	18
16. ATLANTISCHE SLAVENHANDEL EN SLAVERNIIJ,	
P.C. Emmer	19
17. BIDDEN TOT DEZELFDE GOD?, J.P. Schouten	20
18. HET VERLEDEN ALS MOTOR, E. Bor	21
19. CULTURELE EN RELIGIEUZE ACHTERGRONDEN,	
L.J.Th. Heuvelman	22
Literatuurlijst	23
Reis zonder landkaart	24

*Omslag: Ellen van 't Woud, Bussum
Druk: Drukkerij Walden / Raptoon, Bussum*

Openingsavond

HET RAADSEL VAN ZESTIEN

Hoe teksten van betekenis veranderen

De bundel *Zestien* van Gerrit Achterberg is een van de mooiste verzamelingen liefdesgedichten die de inleider kent.

Achterberg bezong er de zestienjarige dochter van zijn hospita in. Een paar jaar geleden werd bekend dat de werkelijkheid minder idyllisch was geweest. Dat Achterberg zijn hospita had vermoord wisten we. Dat hij ook getracht had haar dochter te verkrachten niet.

Dat verandert onherroepelijk de lezing van de bundel *Zestien*. Van liefdespoëzie is hij de vrucht van criminele lust geworden. Maar is de eerste betekenis die we eraan gaven daarmee weg? En is de nieuwe nu het enige geworden wat we erover zeggen kunnen?

In deze lezing gaat het over het avontuur van gedichten, romans, verhalen en legenden, die door de tijd heen steeds weer een andere zeggingskracht krijgen. Hoe gebeurt dat en waarom kunnen wij aan teksten nooit één betekenis toekennen - of die nu aan het begin van dat traject ligt (de oorspronkelijke betekenis) of aan het einde (de definitieve)?

In dat avontuur lijkt alles aan het schuiven te gaan. Toch lost de betekenis van woorden daarmee niet op in willekeur. Wat geschreven staat kan oneindig veel zeggen, maar het is wel dít dat opgetekend staat, en niet iets anders. 'De woorden lieten los van hun figuur', dichtte Achterberg elders, maar ze beleven wel de woorden die hij sprak.

Spreker: Prof. dr. Ger Groot is bijzonder hoogleraar Filosofie en Literatuur aan de Radboud Universiteit Nijmegen en doceert wijsgerige antropologie en cultuurfilosofie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Daarnaast publiceert hij veelvuldig beschouwingen, boekbesprekingen en opiniestukken in dag- en weekbladen en culturele tijdschriften

Datum: dinsdagavond 18 september 2012

Aanvang: 20.00 uur

Plaats: Wilhelminakerk, Wilhelminaplantsen 14 te Bussum

De toegang is vrij

1. REIS VAN DE ZIEL

Waar gaat het nu om in het leven

Een mens is een wezen met een hart, een ziel en een verstand en we hebben ook kracht zo staat in de bijbel. Geestkracht, spierkracht, leefkracht, vitaliteit. Daarvan wordt gezegd: geef het allemaal in Gods hand en laat alles wat je in je hebt het instrument worden van Gods wil.

Als in het beroemde verhaal de Farizeeër bij Jezus komt, zit zijn hoofd vol met regels, voorschriften, geboden en verboden. En zoals het gaat bij mensen, hij ziet door de bomen het bos niet meer.

Waar gaat het nu om in het leven? Het is allemaal zo complex. Hij wil eenvoudig. Zeg me, wat is de essentie van het bestaan? Waarom leef ik? Wat is de bedoeling ervan. Wat kan ik het beste doen? Zeg het me, alstublieft! En Jezus kijkt hem aan en zegt: 'God liefhebben, en de naaste als jezelf.'

Deze noodzakelijke reis van de ziel, van veelvoud naar eenvoud, van weten door overlevering naar weten van binnen, is waar het deze middagen over gaat. Ook in andere culturen en godsdiensten is dit een centraal thema. Het leven blijkt een noodzakelijke reis om iets te ontdekken wat je anders nooit van z'n leven zou ontdekken.

Inleider: ds. Aart Mak, als predikant verbonden aan de stichting Kerk Zonder Grenzen (Radio Bloemendaal 1116 AM, zie www.kerkzondergrenzen.nl en www.tuimeltekst.nl); hij schreef tot nu toe boeken als *'Met stomheid geslagen, nieuwe taal en gebruiken bij uitvaarten'*, *'Eigenhandig, bewaren wat je beweegt'* (met Anne van der Meiden) en *'Zielenroerselen en speldenprikken'* (met Astrid Hart)

Data: dinsdagmiddagen 2, 9 en 16 oktober 2012

Tijd: 14.00-16.00 uur

Plaats: Wilhelminakerk, Wilhelminaplantsen 14 te Bussum

Kosten: € 15,00

Literatuur: pagina 23

2. FREDERIK VAN EEDEN

Zijn religieuze ontwikkeling

Frederik van Eeden (1860-1932) was arts, psychiater, filosoof en de schrijver van *De Kleine Johannes* en *Van de koelen meren des doods*. In zijn religieuze bewustzijn maakte hij een opmerkelijke ontwikkeling door. Van zijn vader nam hij aanvankelijk diens rationele vrijzinnige levensinstelling over met een zeer kritische houding ten aanzien van het orthodoxe christelijke geloof. In de loop van zijn leven nam hij steeds meer afstand van een puur rationele levenshouding en werd steeds ontvankelijker voor religie.

In 1898 trok hij, geïnspireerd door een romantisch-socialistisch ideaal van 'terug naar de natuur', naar het platteland van Bussum. Daar stichtte hij de kolonie Walden, een alternatieve agrarische leefgemeenschap, die echter in 1907 door mismanagement failliet ging. Teleurgesteld door het mislukken van zijn pogingen tot wereldverbetering en in zijn persoonlijke leven zwaar getroffen door het sterven van zijn zoon Paul in 1913, begon Van Eeden zich meer en meer te verdiepen in spiritisme en occultisme. Nog weer later, in de jaren twintig, begon hij interesse te tonen voor het rooms-katholieke geloof. Op 18 februari 1922 werd hij gedoopt en vond zijn zoekende en onrustige geest rust. Op 16 juni 1932 overleed hij en werd begraven op de Oude RK Begraafplaats in Bussum. De vertaling van de tekst op zijn steen luidt: 'Geef hem, Heer, de eeuwige rust, en moge het eeuwige licht hem verlichten'.

In een cursus van twee bijeenkomsten wordt deze ontwikkelingsgang gevolgd aan de hand van citaten en gedeeltes uit *De Kleine Johannes*, het Dagboek en de biografie over Van Eeden van dr. Jan Fontijn.

In samenwerking met de Historische Kring Bussum zullen historische filmbeelden over Van Eeden worden vertoond.

Inleider: ds. Peter Korver, voorganger Vrijzinnige Geloofsgemeenschap NPB in Bussum en remonstrants predikant in Hilversum

Data: donderdagmiddagen 4 en 11 oktober 2012

Tijd: 14.00-16.00 uur

Plaats: de Leskamer van de Vrijzinnige Geloofsgemeenschap NPB, Iepenlaan 26, Bussum

Kosten: € 10,00

3. MAAK HET NIEUW

Oude religie en nieuwe spiritualiteit: cijfers en ontwikkelingen

Uitgangspunt bij deze inleiding zijn twee boeken die spreker onlangs publiceerde:

Zwevende gelovigen: oude religie en nieuwe spiritualiteit

en

Maak het nieuw! Over religieuze ontwikkelingen en de positie van de kerken: een persoonlijke geschiedenis.

In zijn verhaal concentreert de inleider zich op de achtergrond waartegen de boeken geschreven zijn: de godsdienstige veranderingen gedurende de afgelopen vijftig jaar en de impact daarvan.

Niet alleen voor de kerken maar ook voor de samenleving.

Dienen zich nieuwe vormen van sociale en religieuze betrokkenheid aan? En hoe zouden de kerken hierop kunnen reageren?

Inleider: prof.dr. Joep de Hart, is als senior onderzoeker verbonden aan het Sociaal en Cultureel Planbureau en als bijzonder hoogleraar aan de Protestantse Theologische Universiteit

Datum: woensdagavond 24 oktober 2012

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: de Zijspiegel van de Spiegelkerk
Nieuwe 's Gravelandseweg 34 te Bussum

Kosten: € 5,00

Literatuur: pagina 23

4. GOD IN AMERIKA

Mede in het licht van de aanstaande presidentsverkiezing

De eerste avond zal de American Civil Religion worden besproken. Een religieuze sluier over de Verenigde Staten, een vaag, algemeen geloof met een niet nader benoemde god. Het valt niet samen met de staat maar het leunt er wel heel dicht tegenaan.

In de jaren 70 van de vorige eeuw wordt de vraag hardop gesteld wat een zo heterogene groep van mensen die de bevolking van de USA is, bij elkaar houdt. De vlag, de dollar, de eed van trouw, de president, het volkslied, een gemeenschappelijk gedragen missie. Dat zeker.

'Daarnaast', aldus Robert Bellah in een kritische analyse van de Verenigde Staten, 'bestaat er een diepewortelde Civil Religion', die hij omschrijft als 'een hoeveelheid geloofsopvattingen, symbolen en rituelen waaruit een nationaal religieus bewustzijn voortkwam'.

Dit verschijnsel zal worden besproken, waarbij ook de vraag aan de orde komt of zo'n pseudo-religieuze structuur ook elders voorkomt en wat de waarde ervan zou kunnen zijn.

In de tweede bijeenkomst wordt ingegaan op een zeer actueel thema, aan de orde gesteld door D. Michael Lindsay in zijn boek *Faith in the halls of power: how evangelicals joined the American Elite*. Zijn onderzoek loopt uit op de stelling dat het evangelicale christelijk geloof dat vroeger nogal onzichtbaar was in het openbare leven nu prominent aanwezig is en doordringt tot in alle centra van de macht: politiek, zakenleven, universiteiten, Hollywood, medische onderzoekcentra en ga maar door. Zo verandert het land ingrijpend, aldus Lindsay, en daar zullen niet alleen de eigen burgers rekening mee moeten houden maar ook het buitenland. De Civil Religion, de algemene religiositeit, zal volgens de schrijver in snel tempo vervangen worden door een nieuwe 'Great Awakening', een soort ethisch reveil. Een uitdagende stelling.

- Inleider:** Frans Fockema Andreae, theol.drs., was Remonstrants predikant in Hengelo en Hilversum en voorganger van de NPB in Wassenaar. Nu appendix minimus in Leiden. Studeerde aan Wheaton College, het 'evangelical Harvard'
- Data:** maandagavonden 29 oktober en 5 november 2012
- Tijd:** 20.00-22.00 uur
- Plaats:** Witte Kerk, Koningin Wilhelminalaan 15 te Naarden
- Kosten:** € 10,00

5. ADAM EN EVERT? ADA EN EVA?

Een nog steeds actueel vraagstuk

De kerk heeft het vaak moeilijk gehad met seksualiteit en zeker met seksuele diversiteit. Homoseksualiteit is in verschillende kerken tot de dag van vandaag een splijtzwam. Volgens sommigen zegt de Bijbel toch duidelijk genoeg dat homoseksualiteit verkeerd is. Volgens anderen zou de kerk juist voorop moeten lopen in het accepteren van mensen, hoe verschillend ze ook zijn. De discussie over kerk en homoseksualiteit gaat dan ook niet alleen over hoe we homoseksualiteit moeten beoordelen, maar ook wat het betekent om kerk te zijn.

Ruard Ganzevoort schreef hierover met twee studenten het boek *Adam en Evert; de spanning tussen kerk en homoseksualiteit*.

In zijn inleiding kijkt hij niet alleen naar de brede discussie over kerk en homoseksualiteit, maar vooral ook naar wat die betekent voor gelovige mensen die ontdekken dat ze homoseksueel zijn. Natuurlijk komen de 'homoteksten' uit de Bijbel aan de orde, maar ook teksten die daar vragen bij stellen. Wie was bijvoorbeeld die halfnaakte jongeman die bij Jezus was bij zijn gevangenneming?

Maar de grootste uitdaging is misschien wel het voeren van het gesprek zelf. Hoe kunnen we omgaan met vragen die zo gevoelig en persoonlijk zijn? En hoe kunnen we elkaar ook bij verschil van inzicht vasthouden?

- Inleider:** prof.dr. Ruard Ganzevoort, hoogleraar praktische theologie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam
- Datum:** maandagavond 12 november 2012
- Tijd:** 20.00-22.00 uur
- Plaats:** de Zijspieghele van de Spieghelkerk
Nieuwe 's Gravelandseweg 34 te Bussum
- Kosten:** € 5,00

Literatuur: pagina 23

6. RELIGIE VOOR ATHEÏSTEN

Kan dat?

Is religie mogelijk zonder het geloof in een God die bestaat ?

Deze vraag roept verschillende andere vragen op:

Wat is religie?

Wat betekent de term God?

En wat houdt het bestaan van God in?

Maar men dient tegelijkertijd ook de vraag te stellen: 'wat houdt de term atheïsme in?'.
Het is de moeite waard op bovengenoemde vragen een antwoord te vinden, omdat het dan mogelijk is heel veel zinloze discussies te voorkomen.

Te vaak immers discussieert men over begrippen zonder zich er van tevoren van te vergewissen of men daaronder wel hetzelfde verstaat.

Interessant is het ten slotte stil te staan bij de visie van Alain de Botton, schrijver van het boek *Religie voor atheïsten*. Hij is een overtuigd atheïst die echter in de bestaande religies toch elementen aantreft die hij ook voor atheïsten van grote betekenis acht.

Inleider: dr. Rob Nepveu, godsdienstfenomenoloog

Data: donderdagochtenden 15, 22 en 29 november 2012

Tijd: 10.00-12.00 uur

Plaats: de Tuinzaal van de Remonstrantse kerk, Koningslaan 2b te Bussum

Kosten: € 15,00

Literatuur: pagina 23

7. LUTHER EN DE JODEN

Een pijnlijk punt in de protestantse traditie

Deze avond gaan René Süß en Willy Metzger met elkaar in gesprek.

In eerste instantie over Luther, maar uiteraard ook over diens anti-Joodse geschriften en de houding van de Lutherse kerk(en) door de jaren heen ten aanzien van het omgaan met die anti-Joodse geschriften. In het bijzonder zal de Nederlandse situatie daarin aandacht krijgen.

In 1983/4 heeft de Lutherse Wereldfederatie, waarvan de Ev.-Lutherse kerk in het Koninkrijk der Nederlanden deel uitmaakte (en nu de Protestantse Kerk), haar afwijzing uitgesproken over Luthers anti-Joodse geschriften. Een heldenverering van deze grondlegger van de Reformatie gaat aan de realiteit van de gewelddadige oproep die in deze anti-Joodse geschriften schuilt voorbij.

René Süß, die zelf in zijn jeugd ook in Bussum heeft geleefd is niet stil blijven staan bij zijn beeld over Luther en de Joden.

In 2005 promoveerde hij daarop met zijn boek *Luthers Theologisch Testament - over de Joden en hun leugens* dat in 2006 verscheen. Zijn tweede boek over Luther gaat hopelijk voor deze gespreksavond uitkomen en heeft als werktitel *Luther - een fenomeen*. René Süß ziet zijn tweede boek over Luther als een deel van een tweeluik. Dit boek kan niet zonder zijn andere, eerste boek over Luther en diens houding tegenover Joden begrepen worden. Na de terechte afwijzing van Luthers anti-Joodse theologie en het gebruik daarvan in de ideologie van het nationaalsocialisme, onderzoekt hij hierin andere kanten van Luthers theologie en wat deze persoon als fenomeen die hij was, onder woorden bracht in de ontwikkelingen van zijn tijd, het begin van de reformatie.

Graag nodigen we u uit om aan dit gesprek deel te nemen en ook uw vragen met ons te delen. Er zal zeker tijd voor discussie zijn.

Inleiders: dr. René Süß, theoloog en voormalig hervormd predikant

en

ds. Willy Metzger, evangelisch-luthers predikant te Naarden-Bussum

Datum: maandagavond 19 november 2012

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: het Gemeentecentrum van de Evangelisch-Lutherse kerk, Mecklenburglaan 50 te Bussum

Kosten: € 5,00

8. TROUW: IN DE BIJBEL, AAN ONSZELF, AAN ELKAAR

Tot de dood ons scheidt?

In deze bijeenkomst komt het onderwerp 'trouw' in verschillende facetten aan de orde.

Een bekend verhaal over trouw staat in het bijbelboek Ruth.

Trouw kun je zijn aan een ander, maar ook aan jezelf. En met de trouw van God begint haast iedere dienst of viering: 'Hij die trouw houdt tot in eeuwigheid'.

Na een inleiding over dit onderwerp zullen wij met elkaar in gesprek gaan over genoemde verschillende facetten van het begrip trouw.

Zijn wij trouw aan elkaar, en aan onszelf? Wat houdt trouw precies in? En welke trouw duurt het langst?

Wat als je elkaar trouw belooft ('tot de dood ons scheidt') en je kunt die belofte niet waarmaken?

Proberen wij trouw te zijn aan God, van wie we hopen en geloven dat Hij trouw is aan ons?

In het bijbelboek Spreuken staat de volgende prachtige tekst: 'Mogen liefde en trouw je nooit verlaten, wind ze om je hals, schrijf ze in je hart'. Een middag om samen bij deze en misschien wel andere vragen met betrekking tot dit onderwerp stil te staan.

Inleider: mw.ds. Annegien Ochtman-de Boer, remonstrants predikante, sinds 2006 vrijgevestigd als vrijzinnig predikant en begeleider van rituelen rondom de centrale levensmomenten. Meer informatie vindt u op haar website www.ritualiter.nl

Datum: dinsdagmiddag 11 december 2012

Tijd: 14.00-16.00 uur

Plaats: grote zaal van het Pastoraal Centrum van de Mariakerk, Brinklaan 42 te Bussum

Kosten : € 5,00

9. KUNSTMATIGE INTELLIGENTIE

En de ethiek die daarmee samenhangt

Op de eerste avond zal het onderwerp kunstmatige intelligentie nader worden omschreven en worden uitgediept. Hoe ontwikkelt zich die en is kunstmatig bewustzijn ook denkbaar?

Wat is eigenlijk bewustzijn? Zal de computer / het Internet alle eigenschappen van de mens kunnen ontwikkelen en zal de mens op alle terreinen voorbijgestreefd worden? Of zal er een symbiose van mens en computer zijn en zal de mens uiteindelijk de controle kunnen behouden? Als de ontwikkeling ons niet aanstaat, kunnen we die dan nog wel stoppen?

De tweede avond zal worden gewijd aan de ethische aspecten van de nieuwe ontwikkelingen. Welke van onze 'waarden' zijn in het geding? Hoe verandert ons gedrag nu al? Is dat goed of juist niet?

Vragen die ook een relatie leggen met wat een goed leven is en wat we geloven.

Inleider: prof.dr.ir. Gerard van Oortmerssen, bijzonder hoogleraar 'De evolutie van Internet' aan de Universiteit van Tilburg, daarnaast zelfstandig adviseur op het gebied van ICT en innovatie

Data: dinsdagavonden 8 en 15 januari 2013

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: Wilhelminakerk, Wilhelminaplantsoen 14 te Bussum

Kosten: € 10,00

10. RITES DE PASSAGE

Rituelen rond geboorte en dood in Afrika

In het begin van de 20ste eeuw schreef de Franse socioloog Arnold van Gennep een boek dat nog steeds een standaardwerk is: *Rites de passage*. Volgens Van Gennep zijn er vier momenten in ieder leven, waarop een mens een overgang doormaakt van de ene levensfase naar een volgende: geboorte, puberteit, huwelijk en dood.

Bij de geboorte verlaat het kind de donkere, veilige moederschoot om plotseling blootgesteld te worden aan het licht, aan een grote, onbekende wereld. Bij het huwelijk maakt de bruid de overgang van ongehuwde, vrije vrouw naar echtgenote van één man. Bij de dood verlaat de mens dit aardse leven en gaat over naar een ander, eeuwig leven te midden van zijn voorouders.

Bij al die overgangen behoren rituelen: in ons land kennen wij de beschuiten met muisjes na de geboorte, trouwen in het wit, de bruidegom die zijn bruid over de drempel van hun huis draagt, het afscheid nemen van de overledene in een plechtige (kerkelijke) dienst.

In Afrika kent men eigen rituelen bij deze *passages*: de plechtige naamgeving van de pasgeborene, de besnijdenis om het kind klaar te maken voor het leven als volwassene, de eerste maar vooral de tweede begrafenis, die gevierd wordt als een feest.

In twee aparte lezingen zal de inleider ingaan op de rituelen rond deze *passages* in Afrika. De eerste lezing gaat over geboorte en dood, de tweede over puberteit en huwelijk.

Inleider: de heer Harry Leyten, antropoloog en oud conservator van het Tropenmuseum in Amsterdam

Data: maandagmiddagen 21 en 28 januari 2013

Tijd: 14.00-16.00 uur

Plaats: Witte kerk, Koningin Wilhelminalaan 15 te Naarden

Kosten: € 10,00

11. DOOR JOHANN SEBASTIAN BACH GEÏNSPIREERD

Een avond met levende muziek

Bovenstaand motto geldt niet alleen voor de inleider zelf en voor waarschijnlijk de meeste van de toehoorders op 22 januari, maar met name voor Bachs grote navolgers: Mozart, Mendelssohn, Schumann, Brahms, Liszt en Chopin. Deze zouden zonder Bach geheel anders gecomponeerd hebben.

In woord en spel (vooral op orgel, maar ook kort op piano) wil Leo van Doeselaar graag Bachs inspiratie en de zo inspirerende werking die van zijn geniale composities uitgaan illustreren.

Inleider: Leo van Doeselaar (organist, pianist en fortepianist) is sinds 1995 Professor orgel aan de Universität der Künste in Berlijn en daarnaast titulair organist van het Maarschalkerweerd-orgel in het Concertgebouw te Amsterdam en van het Van Hagerbeer-orgel (1643) in de Grote- of St.Pieterskerk te Leiden. Tevens is Leo van Doeselaar een veelgevraagd pianist. Hij vormt al dertig jaar een pianoduo met Wyneke Jordans.

Datum: dinsdagavond 22 januari 2013

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: kerkzaal Spieghelkerk,
Nieuwe 's Gravelandseweg 34 te Bussum

Kosten: € 5,00

12. EEN BLIK OP HET ONEINDIGE

Een lezingencyclus over het heelal

De serie van drie lezingen begint met een reis door de geschiedenis van het heelal van de oerknal tot de vorming van de zon. Een belangrijk thema zal zijn het ontstaan van de chemische elementen, zoals zuurstof en koolstof, die een belangrijke rol spelen bij de opbouw van alle levende materie.

Lezing twee zal over ons zonnestelsel gaan. Wat hoort er allemaal bij, wat zijn de verschillen tussen de planeten, en hoe is het planetenstelsel ontstaan?

In lezing drie vragen we ons af wat voor omstandigheden nodig zijn om leven te laten ontstaan, en of het te verwachten is dat ook op andere plaatsen in het heelal leven bestaat.

De inleider geeft ons het volgende perspectief mee:

De sterrenkunde en onze kennis over het heelal veranderen voortdurend. Door een aantal doorbraken in de afgelopen jaren weten we nu veel meer over de basisstructuur en de samenstelling van het heelal alsmede over de aanwezigheid van planeten rond andere sterren. Deze moderne resultaten zullen ter sprake komen in deze serie van lezingen. Bij iedere lezing zal ruim tijd zijn voor vragen en discussie.

Inleider: prof.dr. Carsten Dominik, universitair docent bij het Sterrenkundig Instituut Anton Pannekoek, onderdeel van de faculteit voor natuurwetenschappen, wiskunde en informatica aan de Universiteit van Amsterdam en buitengewoon hoogleraar voor exoplaneten bij de afdeling astronomie aan de Radboud Universiteit Nijmegen

Data: donderdagavonden 31 januari en 7 en 14 februari 2013

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: het Apostolisch Genootschap, Meulenwiekenlaan 49 (hoek Beatrixplantsoen) te Bussum

Kosten: € 15,00

13. TRADITIE EN ACTUALITEIT VAN DE OOSTERSE

ORTHODOXIE

Speciaal in Rusland

Met de Oosters Orthodoxe kerk wordt dat deel van de christenheid aangeduid dat in het Byzantijnse rijk lag. In de 10de eeuw breidde het zich uit naar de Slavische volken op de Balkan en in Rusland. In 1054 kwam het tot een breuk tussen Latijnse en Byzantijnse, katholieke en orthodoxe kerken.

Het theologische verschil tussen beide kerken is gering, het belangrijkste twistpunt is de positie van de paus. De orthodoxe kerken zijn nationaal zelfstandig, elk onder een eigen patriarch. De orthodoxe kerken hebben daarom door de geschiedenis heen altijd een nauwe band gehad met de culturele en politieke ontwikkelingen van hun land en zijn zo een ideologische bron van nationale identiteit geworden.

Dat is met name het geval in de Russische geschiedenis, tot 1917. In de Sovjetperiode was de kerk volledig uitgebannen uit het openbare leven. Na 1991 heeft de Russisch Orthodoxe kerk echter een spectaculaire heropleving doorgemaakt en is opnieuw de historische rol gaan vervullen van hoedster van nationale identiteit. Dit levert echter spanningen op in de nu grotendeels gesecculariseerde samenleving. In de lezing zal aan de hand van veel beeldmateriaal eerst de historische en culturele rol van de Russisch Orthodoxe kerk worden geschetst, daarna de actuele problemen in de verhouding van kerk, staat en samenleving.

Inleider: prof.dr. Wil van den Bercken (1946), slavist, was docent Russische geschiedenis aan de Universiteit Utrecht en bijzonder hoogleraar Russische Orthodoxie aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Datum: dinsdagmiddag 12 februari 2013

Tijd: 14.00-16.00 uur

Plaats: het Apostolisch Genootschap, Meulenwiekenlaan 49 (hoek Beatrixplantsoen) te Bussum

Kosten: € 5,00

14. LEO TOLSTOJ

De zoektocht naar jezelf en de zin van het leven

‘Wat is de zin van het leven?’, ‘Wat te doen?’ en ‘Hoe te leven?’. Dat zijn vragen van alle tijden en alle culturen; vragen die elke mens zichzelf wel eens stelt. Ze vormen ook een van de belangrijkste thema’s van de Grote Russische literatuur van de 19^e eeuw. En een van haar grootste vertegenwoordigers, Leo Tolstoj, stelde zich deze vragen in zijn leven misschien als geen ander. Zijn ideeën hierover legde hij in de mond van de literaire personages van zijn romans en hij verwerkte ze ook in zijn talrijke artikelen en brieven en vooral in de dagboeken die hij gedurende zijn hele leven bijhield.

Na het schrijven van *Oorlog en Vrede* en *Anna Karenina*, die hem roem en geld brachten, belandde Tolstoj tegen zijn vijftigste levensjaar in een diepe geestelijke crisis. In toenemende mate werd hij overvallen door gevoelens van leegte en depressie. ‘Ik, een gezonde en gelukkige man, had het gevoel dat ik niet verder kon leven en dat overkwam mij op het ogenblik dat alles om mij heen volkomen gelukkig scheen... Ik kon in niets wat ik deed, een diepere zin ontdekken...’. Een besef van de zinloosheid van het bestaan maakte zich van hem meester.

‘Heeft mijn leven een zin die niet door de dood die mij onvermijdelijk wacht teniet wordt gedaan?’ Zelfmoord lijkt de enige uitweg. Toch gaat hij door met zijn pijnlijke zoektocht naar de zin van het leven. En het lijkt erop dat hij die heeft gevonden...

Met behulp van een PowerPoint-presentatie en de teksten van Leo Tolstoj verdiept Elena Bronnikova zich in deze zoektocht van Tolstoj naar zichzelf en naar de zin van het leven.

Inleider: Elena Bronnikova, Russin, geboren en getogen in de Siberische stad Novosibirsk; rondde aldaar de universiteit af met specialisaties in Russische taal, letterkunde, en psychologie; zij werkte daar ook als docente. In Nederland geeft ze Russische les en houdt ze lezingen over de Russische literatuur en vooral over de geschiedenis en cultuur van Siberië. Zij is ook de vertegenwoordiger in Nederland van het Russische tijdschrift ‘Het onbekende Siberië’

Data: maandagavond 25 februari 2013

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: de Sloep bij de Mariakerk, Brinklaan 42 te Bussum

Kosten: € 5,00

15. HET LEVEN ALS KUNSTWERK

Op zoek naar christelijke levenskunst

Waarom staat het thema levenskunst de laatste tijd zo in de belangstelling? De Duitse theoloog Eugen Drewermann gaf hier een ogenschijnlijk paradoxaal antwoord op: ‘Hoe wij sterven, zal afhangen van hoe wij vandaag leven.’ Levenskunst helpt te zoeken naar een leven waarop straks in vrede en vreugde kan worden teruggekeken.

Waarom zoeken naar christelijk levenskunst? Omdat de Bijbel en de christelijke traditie schatkamers zijn vol levenskunstige aanzetten en oriëntaties. Het christendom heeft in zijn tweeduizendjarige geschiedenis veel aandacht gehad voor het leven na de dood, soms ongezonder veel, maar het ging altijd nog meer over het leven: je roeping, de zin van je bestaan, arbeid, gerechtigheid, vieren en genieten.

Medio 2012 verscheen de *Doornse Levenskunst*, het praktische zusje van de bestseller *De Doornse Catechismus*. Deze publicaties komen voort uit de kring van Op Goed Gerucht, een theologenbeweging waarin het hart ligt bij de relatie van geloof en leven, theologie en cultuur. De *Doornse Levenskunst* vormt de leidraad voor deze bijeenkomst van de CCIV.

Inleider: ds.dr. Stephan de Jong, predikant van de Protestantse Gemeente te Bussum, Spieghelkerk; hij maakte deel uit van de redactie van de *Doornse Levenskunst*

Datum: donderdagmiddag 28 februari 2013

Tijd: 14.00-16.00 uur

Plaats: de Zijspiegel van de Spieghelkerk,
Nieuwe 's Gravelandseweg 34 te Bussum

Kosten: € 5,00

Literatuur: pagina 23

16. ATLANTISCHE SLAVENHANDEL EN SLAVERNIJ

Feiten en fictie in twee avonden toegelicht

1. *De slavenhandel en slavernij in het Atlantische gebied, 1500-1800.*

Een beschouwing over de opkomst en de bloei van slavenhandel en slavernij in dit gebied. Daarover bestaan veel misverstanden. Zo berust de idee dat de Europeanen in Afrika zelf op slavenjacht gingen op fictie. Feit is dat de Afrikanen beslisten waar aan welke kust welke slaven werden aangeboden en hoeveel. Dat de Europeanen de aangekochte slaven zo slecht zouden behandelen dat de meesten daardoor stierven berust op fictie. Feit is dat zij het aantal geboortes en sterfgevallen nauwelijks konden beïnvloeden. Dat het aantal verscheepte slaven 60 tot 100 miljoen zou hebben bedragen berust op fictie. Feit is dat het om ongeveer 11 miljoen slaven ging. Dat die emigratie Afrika veel schade zou hebben toegebracht is fictie. Feit is dat de slavenhandel relatief weinig effect had op Afrika.

2. *De afschaffing van slavenhandel en slavernij, 1750-1850*

Tegen het einde van de 18^e eeuw bloeiden slavenhandel en slavernij als nooit tevoren. Er was wel verzet zowel op de schepen als op de plantages. Dat de slaven daardoor zelf een einde zouden hebben gemaakt aan die handel en de slavernij is echter fictie. Feit is dat de afschaffing het gevolg was van een grote golf van verontwaardiging onder de Engelse bevolking. Dat de slavenhandel en slavernij economisch zouden hebben afgedaan, is fictie. Feit is dat de prijs van de slaven wereldwijd bleef stijgen. De gedachte dat alle slaven het meteen beter kregen na de afschaffing berust op fictie. Feit is dat sommige vrijgelatenen er economisch op vooruit gingen, anderen juist niet. Tot slot komt de vraag aan de orde of Europa veel wijzer is geworden van de koloniale slavenhandel en slavernij. Verwacht U geen definitief antwoord, maar ook hier kunnen een paar ficties door feiten worden vervangen.

Inleider: prof.dr. Piet Emmer, emeritus hoogleraar in de geschiedenis van de Europese expansie, Universiteit Leiden

Data: woensdagavonden 6 en 13 maart 2013

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: de Vermaning, Doopsgez. Kerk, Wladimirlaan 10 te Bussum

Kosten: € 10,00

Literatuur: zie pagina 23

17. BIDDEN TOT DEZELFDE GOD?

Wereldgodsdiensten vergeleken

Deze twee avonden houden wij ons bezig met de overeenkomsten en verschillen tussen de grote wereldreligies. Wij doen dit aan de hand van gebedsteksten. Wanneer mensen zich richten tot God met wat hen beweegt, wordt immers duidelijk wat hun geloof inhoudt.

Maar bidden alle mensen tot dezelfde God? Voor joden en christenen is er de meeste overeenkomst, althans volgens de christenen. Maar niet alle joden beschouwen het christelijk geloof als een verwante godsdienst. Met moslims ligt het nog ingewikkelder. Hoewel de koran aansluit bij bijbelse geschriften, zijn er ook verschillen. Vallen Allah en de God van de bijbel nu eigenlijk helemaal samen?

Bij de oosterse religies ligt dit nog anders. Ogenscheinlijk lijken er geen overeenkomsten te bestaan tussen de monotheïstische religies die Israël als bakermat hebben en de veelvormige religies met verschillende godheden van India. Wie zich echter verdiept in de teksten van vroomheid en mystiek vindt ook in hindoeïstische bronnen uitingen van geloof. En zelfs bij het boeddhisme, waar het bestaan van goden niet centraal staat, is spiritualiteit herkenbaar.

Op de eerste avond lezen en bespreken wij teksten uit jodendom en christendom, en vooral ook uit de islam. En op de tweede bijeenkomst richten wij ons op het hindoeïsme, met een uitstapje naar het boeddhisme. Niet alles komt op hetzelfde neer; er zijn zeker grote verschillen tussen de diverse wereldgodsdiensten. Maar wij ontdekken vast ook een gemeenschappelijkheid die verrast...

Inleider: ds.dr. Jan Peter Schouten, predikant bij de Protestantse gemeente te Naarden, studeerde theologie en sociologie en promoveerde op een hindoeïstisch onderwerp; publicaties op het gebied van de vergelijkende godsdienstwetenschap en de interreligieuze dialoog

Data: donderdagochtenden 7 en 14 maart 2013

Tijd: 10.00-12.00 uur

Plaats: Witte Kerk, Koningin Wilhelminalaan 15 te Naarden

Kosten: € 10,00

18. HET VERLEDEN ALS MOTOR

Enkele moderne historische romans

Waarom financierde de zaligverklarde paus Innocentius XI de Glorious Revolution van (stadhouder) Willem III van Oranje, die het protestantisme in Engeland bracht?

Hoe kwamen de preparaten van de Amsterdamse anatoom Frederik Ruysch in Sint-Petersburg terecht?

Wat bracht Rembrandt ertoe, het terechtgestelde meisje Elsje Christiaans te schilderen?

Hoe moet het voor de vrouw van ontdekkingsreiziger James Cook geweest zijn, altijd overal alleen voor te staan en het huishouden met zes kinderen draaiende te houden?

Welke invloed had de fenomenale schermster Helene Mayer die in 1928 olympisch kampioen werd?

De antwoorden op deze vragen vormen de basis voor een aantal interessante historische romans, die successievelijk tijdens 3 avonden aan de orde komen.

Avond 1

Rita Monaldi en Francesco Sorti, *Imprimatur* (2002)

Avond 2

Rascha Peper, *Vingers van marsepein* (2008)

Margriet de Moor, *De schilder en het meisje* (2010)

Avond 3

Anna Enquist, *De thuiskomst* (2005)

Marente de Moor, *De Nederlandse maagd* (2010)

Inleider: drs. Eric Bor, docent Nederlands aan het Willem de Zwijger College en het St. Vituscollege te Bussum

Data: dinsdagavonden 19 en 26 maart en 2 april 2013

Plaats: Wilhelminakerk, Wilhelminaplantsoen 14 te Bussum

Tijd: 20.00-22.00 uur

Kosten: € 15,00

Literatuur: pagina 23

19. CULTURELE EN RELIGIEUZE ACHTERGRONDEN

Bij verhalen uit het Oude en het Nieuwe Testament

Zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament staan verhalen die we lezen 'als de krant' of die zo bekend zijn dat ze nog nauwelijks vragen oproepen. Als we niet 'tussen de regels doorlezen' in elk geval... Toch staat niets er zomaar en vertelt wat er wél staat geschreven ons ook iets over de religieuze, culturele en politieke wereld van toen.

Hoe zat het eigenlijk met de offercultus van de landen die het volk Israël omringden ten tijde van Abraham of Mozes, wat waren de religieuze mores in die dagen bij andere volken en culturen? Hoe zag het koningschap eruit ten tijde van David?

In het Nieuwe Testament is het niet anders: de evangelienschrijvers en de apostel Paulus hebben te maken (of zelfs te kampen) met een veelvoud aan Joodse stromingen en bijvoorbeeld ook met de invloed van de Hellenistische cultuur en het godsdienstig denken in de eerste eeuw na Christus. Waarom schrijven de evangelisten zoals ze schrijven en waarom zegt Paulus wat hij zegt en dat op zijn eigen wijze...?

Aan de hand van enkele verhalen uit het Oude en het Nieuwe Testament zullen we proberen iets van de cultuur en religie van die verschillende periodes te ontdekken, waardoor de betreffende bijbelverhalen wellicht meer tot hun recht komen. Soms verhelderend, dan weer verrassend.

Inleider: ds. Lennart Heuvelman, predikant Protestantse Gemeente te Naarden

Data: dinsdagmiddagen 9 en 16 april 2013

Tijd: 13.00-15.00 uur

Plaats: Witte Kerk, Koningin Wilhelminalaan 15 te Naarden

Kosten: € 10,00

LITERATUURLIJST

Cursus 1:

- Mak, A. en Mak G. (2006). *Met stomheid geslagen*. Zoetermeer: Boekencentrum. ISBN 97890 239 20090
- Mak, A. en Meiden, A. van der (2009). *Eigenhandig*. Zoetermeer: Meinema. ISBN 97890 211 42340
- Hart, A en Mak, A. (2010). *Zieleroeselen en speldenprikken*. Zoetermeer: Meinema. ISBN 97890 211 42609

Cursus 3:

- Hart, J de. (2011). *Zwevende gelovigen*. Amsterdam: Bert Bakker. ISBN 97890 351 36281
- Hart, J. de. (2011). *Maak het nieuw*. SCP. ISBN 97890 377 05928

Cursus 5:

- Ganzevoort, R. e.a. (2010). *Adam en Evert*. Amsterdam: Uitgeverij Ten Have. 97890 259 60407

Cursus 6:

- Botton, Alain de; vert. Noorman, J. (2011). *Religie voor atheïsten*. Amsterdam: Atlas. ISBN 97890 450 19345

Cursus 15:

- Deijl, A. van der, - Groeneveld, A, - Jong, S. de. (2012). *Doornse Levenskunst, Mooi, goed en waarachtig leven*. Utrecht: Uitgeverij Kok ISBN: 97890 435 15238

Cursus 16:

- Boos, C. (2012). *De slavernij*. Amsterdam: Balans. ISBN 97894 600 33346 (Het boek van de tv-serie van de NTR)
- Emmer, P. *De Nederlandse Slavenhandel 1500-1850* (digitaal boek)
- Voor een overzicht van alle Atlantische slavenreizen: www.slavevoyages.org

Cursus 18:

- Monaldi & Sorti. (2002). *Imprimatur*. Amsterdam: o.a. De Bezige Bij. ISBN 97890 234 59354
- Peper, R. (2008) *Vingers van Marsepein*. Amsterdam: Nieuw Amsterdam. ISBN 97890 468 03820
- Moor, M. de. (2010). *De schilder en het meisje*. Amsterdam: De Bezige Bij. ISBN 97890 234 57497
- Enquist, A. (2005) *De Thuiskomst*. Utrecht: Arbeiderspers. ISBN 97890 295 62584

- Moor, M. de. (2010). *De Nederlandse maagd*. Amsterdam: Querido. 97890 214 38429

Zo blijft er toch nog ruimte over voor een gedicht dat Aart Mak ons toezond naar aanleiding van cursus 1 'Reis van de ziel'.

Reis zonder landkaart

Durf te beginnen
aan de langste reis in een mensenleven,
van je hoofd naar je hart.
Ga de confrontatie aan
met weggestopte herinneringen en angsten,
vertrouw alleen je hart
als je de nacht ingaat
en de schaduwen van je leven
onder ogen ziet
en uit het donker tevoorschijn haalt.
Ontdek dat al je verdriet wordt genezen,
al je angst van je weggenomen,
en je fantasie weer alle ruimte krijgt,
door de tedere kracht van de liefde.
Je hart wordt weer een veilige plaats
van geluk en schoonheid,
van stil en verborgen verlangen
naar het moment dat je ziel vleugels krijgt.

David Hodges, trappist van de abdij op Caldy Island